

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МОРСЬКОГО АНГЛІЙСЬКОГО ДИСКУРСУ

Шевченко Сніжана Сергіївна,

доктор філософії,

викладач кафедри «Іноземні мови та переклад»

Одеського національного морського університету

ORCID ID: 0000-0002-6923-9648

Статтю присвячено дослідженню соціолінгвістичних аспектів морського англійського дискурсу як специфічного різновиду професійної англомовної комунікації, що функціонує в умовах глобалізованого судноплавства. Увагу зосереджено на ролі англійської мови як лінгва франка в багатонаціональному морському середовищі, де взаємодіють представники різних мовних і культурних спільнот, об'єднані спільними професійними завданнями та ієрархічною структурою. У межах дослідження морський англійський дискурс розглядається як динамічне соціолінгвістичне утворення, на формування якого впливають багатомовність екіпажів, міжкультурна взаємодія, професійна ієрархія, стандартизація мовлення та ситуаційні чинники комунікації. Проаналізовано специфіку мовної варіативності, зумовленої використанням англійської мови як нерідної, а також особливості мовленнєвої поведінки моряків у стандартних і екстремальних умовах професійної діяльності. Матеріалом дослідження слугували автентичні англомовні тексти морського професійного дискурсу, зокрема стандартизовані формули морського спілкування, транскрипти радіотелефонної комунікації VHF та фрагменти звітів з розслідування морських аварій. Аналіз цих матеріалів дав змогу виявити взаємодію нормативних мовних моделей і реальної дискурсивної практики, а також окреслити типові соціолінгвістичні чинники, що впливають на ефективність професійного спілкування на морі. Отримані результати засвідчують, що морський англійський дискурс характеризується поєднанням високого ступеня стандартизації з елементами спонтанного мовлення, що зумовлено як соціальними ролями учасників комунікації, так і стресовим характером морського середовища. Застосування соціолінгвістичного підходу дозволяє глибше осмислити механізми функціонування морського дискурсу та визначити перспективи його подальшого вивчення в контексті міжкультурної професійної комунікації та мовної підготовки моряків.

Ключові слова: морський англійський дискурс, соціолінгвістика, морська комунікація, стандартизація.

Shevchenko Snizhana. Sociolinguistic aspects of maritime English discourse

The article is devoted to the study of sociolinguistic aspects of maritime English discourse as a specific type of professional English communication functioning in the context of globalized shipping. The focus is placed on the role of English as a lingua franca in the multinational maritime environment, where representatives of different linguistic and cultural communities interact, united by common professional tasks and a hierarchical organizational structure. Within the study, maritime English discourse is viewed as a dynamic sociolinguistic phenomenon shaped by crew multilingualism, intercultural interaction, professional hierarchy, speech standardization, and situational factors of communication. The paper analyzes the specificity of linguistic variation caused by the use of English as a non-native language, as well as the features of seafarers' verbal behavior in both routine and emergency professional situations. The research material consists of authentic English texts of maritime professional discourse, including standardized maritime communication formulas, transcripts of VHF radiotelephony communication, and fragments of marine accident investigation reports. The analysis of these materials makes it possible to reveal the interaction between normative language models and actual discursive practice and to identify typical sociolinguistic factors influencing the effectiveness of professional communication at sea. The findings indicate that Maritime English discourse is characterized by a combination of a high degree of standardization and elements of spontaneous speech, which is determined both by the social roles of communication participants and by the stressful nature of the maritime environment. The application of a sociolinguistic approach enables a deeper understanding of the mechanisms underlying

maritime discourse and outlines prospects for its further study in the context of intercultural professional communication and seafarers' language training.

Key words: *maritime English discourse, sociolinguistics, maritime communication, standardization.*

Вступ. Сучасне судноплавство функціонує в умовах інтенсивної глобалізації, що зумовлює постійну взаємодію представників різних мовних і культурних спільнот у межах професійної морської діяльності. У цьому контексті англійська мова набула статусу основного засобу міжнародної морської комунікації, виконуючи роль лінгва франка як у внутрішньосудновому спілкуванні, так і в зовнішній взаємодії між суднами, портовими службами та міжнародними організаціями. Водночас морська англійська не є однорідною мовною системою, а постає як складний соціолінгвістичний феномен, що формується під впливом багатомовності, культурного різноманіття та професійної ієрархії морського середовища.

Морський англійський дискурс характеризується специфічними соціолінгвістичними параметрами, серед яких особливе значення мають мовна варіативність, акцентна диференціація, інтерференція рідних мов, комунікативні норми професійної спільноти та прагнення до стандартизації мовлення з метою забезпечення безпеки на морі. З одного боку, міжнародні нормативні документи та стандартизовані комунікативні моделі орієнтовані на уніфікацію мовлення, з іншого – реальна морська комунікація відображає соціальні, культурні та мовні відмінності учасників дискурсу, що може впливати на ефективність професійної взаємодії.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості багатонаціональних екіпажів, у межах яких англійська мова використовується переважно як нерідна, а також підвищеною увагою до людського чинника в аналізі причин комунікативних збоїв і аварійних ситуацій у морській сфері. Соціолінгвістичний підхід дає змогу виявити, яким чином соціальні ролі, мовний досвід, культурне тло та мовні установки комунікантів впливають на формування морського англійського дискурсу та його функціонування в професійному середовищі.

Метою статті є аналіз соціолінгвістичних аспектів морського англійського дискурсу з урахуванням багатомовності та міжкультурної взаємодії учасників морської комуніка-

ції. Реалізація поставленої мети передбачає з'ясування ролі англійської мови як лінгва франка в морському середовищі, окреслення основних соціолінгвістичних чинників, що впливають на дискурсивну практику моряків, а також визначення їхнього значення для ефективності професійного спілкування.

Матеріалом дослідження слугують автентичні англійські тексти морського професійного дискурсу, відібрані з відкритих онлайн-джерел. Корпус дослідження складається з текстів Standard Marine Communication Phrases (SMCP) Міжнародної морської організації, транскриптів радіотелефонної комунікації VHF (ship–ship та ship–shore), а також фрагментів звітів з розслідування морських аварій (MAIB), що містять зафіксовані діалоги членів екіпажу. Сукупність нормативних, операційних і наративних текстів дає змогу комплексно проаналізувати соціолінгвістичні особливості морського англійського дискурсу в умовах багатомовної професійної взаємодії.

Результати. У сучасних лінгвістичних дослідженнях морський англійський дискурс розглядається як складне професійно зумовлене комунікативне утворення, що поєднує мовні, соціальні та культурні чинники. У працях вітчизняних дослідників акцентується увага на мовних і соціокультурних особливостях англійського морського дискурсу, зокрема на його функціонуванні в умовах багатонаціонального професійного середовища та використанні англійської мови як засобу міжкультурної взаємодії [1]. Окремі дослідження присвячено дискурсивним характеристикам морської комунікації, де аналізуються типові комунікативні ситуації, прагматичні настанови та роль стандартизованих мовних моделей у забезпеченні ефективності професійного спілкування [2].

Поряд із цим у науковій літературі представлено розвідки, що зосереджуються на лексичному вимірі морського мовлення, зокрема на способах формування та функціонування морської термінології англійської мови, яка є важливим компонентом професійного дискурсу [3]. Значну увагу також при-

ділено неофіційним різновидам мовлення, зокрема морському сленгу, який розглядається як соціально маркований елемент комунікації, здатний впливати на культуру взаємин і професійну ідентичність моряків [4].

У межах жанрового підходу морський англійський дискурс аналізується крізь призму окремих текстових жанрів, зокрема навігаційних інструкцій та адміралтейських лоцій, що характеризуються високим ступенем стандартизації, інформативності та прагматичної спрямованості [5]. У зарубіжних дослідженнях наголошується на ролі уніфікованих комунікативних конвенцій і стандартизованих мовних форм у морському мовленні, особливо в усній професійній комунікації та радіообміні [6].

Окремий напрям досліджень присвячений аналізу морського дискурсу в багатомовних і багатокультурних екіпажах, де англійська мова функціонує як лінгва франка. У цих працях підкреслюється вплив мовної варіативності, інтерференції рідних мов і культурних відмінностей на ефективність комунікації на борту судна [7; 8]. Незважаючи на значну кількість напрацювань, соціолінгвістичні аспекти морського англійського дискурсу все ще потребують комплексного аналізу, що й зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Дискурсивна практика моряків формується насамперед під впливом багатомовності професійного середовища, у межах якого англійська мова функціонує як лінгва франка. У багатонаціональних екіпажах більшість учасників комунікації використовують англійську як нерідну, що зумовлює фонетичну варіативність, спрощення синтаксичних конструкцій і зниження морфологічної точності. У звітах Marine Accident Investigation Branch неодноразово фіксуються випадки, коли різні акценти або неточне відтворення ключових слів у VHF-радіообміні ускладнювали розуміння повідомлень, зокрема під час маневрування або узгодження дій між судном і береговими службами. Типовими є повідомлення з редукованою граматиною на кшталт “You altering course now?” або “We no understand your intention”, що демонструють вплив нерідного мовного середовища на структуру висловлювання [9; 11].

Важливим соціолінгвістичним чинником є професійна ієрархія, яка визначає рольову

організацію морського дискурсу. У стандартних і реальних комунікативних ситуаціях простежується асиметрія між мовцем і адресатом, зумовлена посадовим статусом. Це проявляється в директивному характері висловлювань капітана, лоцмана або оператора VTS, які реалізуються через наказові або напівнаказові структури. У Standard Marine Communication Phrases типовими є формули “Keep your present course”, “Stop engines”, “Proceed to anchorage”, де відсутні модальні пом’якшувачі, а пріоритет надається однозначності та швидкості сприйняття [10]. Аналіз звітів МАІВ засвідчує, що відхилення від такої рольової моделі, зокрема використання невпевнених або надмірно ввічливих формулювань, інколи призводило до затримки в ухваленні рішень і помилкового тлумачення намірів мовця [9].

Суттєвий вплив на дискурсивну практику має стандартизація мовлення, закріплена в SMCP, яка формує інституційний тип морського дискурсу з обмеженим лексичним складом і фіксованими синтаксичними моделями. Наприклад, стандартні конструкції типу “I am altering my course to starboard” або “My present speed is...” спрямовані на мінімізацію двозначності та забезпечення передбачуваності комунікації [10]. Водночас приклади з транскриптів VHF-комунікації, поданих у спеціалізованих онлайн-ресурсах, демонструють, що в реальному мовленні моряки часто скорочують або трансформують ці формули, використовуючи варіанти “Altering to starboard now” або “Speed about ten knots”, що відображає напруження між нормативною моделлю та спонтанною мовною практикою [11].

Окремим соціолінгвістичним чинником виступає ситуаційна напруженість і стресовий характер морського середовища. У надзвичайних ситуаціях, зафіксованих у звітах МАІВ, мовлення моряків характеризується високим ступенем компресії, еліптичністю та фрагментарністю. Повідомлення типу “Engine failure. No control” або “Dragging anchor. Request assistance” свідчать про відмову від граматично розгорнутих структур на користь максимально інформативних мовних мінімумів, що є функціонально зумовленим у кризових умовах [9; 11].

Таким чином, дискурсивна практика моряків визначається комплексом

взаємопов'язаних соціолінгвістичних чинників, серед яких провідними є багатомовність екіпажів, професійна ієрархія, стандартизація мовлення та екстремальні умови комунікації. Аналіз матеріалів SMCP, VHF-радіообміну та звітів МАІВ підтверджує, що саме взаємодія цих чинників формує специфіку морського англійського дискурсу як професійного різновиду англійської мови в глобальному комунікативному просторі [9–11].

Проведене дослідження уможливило окреслення основних аспектів соціолінгвістичного напрямку у дослідженні морського дискурсу, які водночас можуть слугувати перспективами цієї розвідки. Соціолінгвістичне вивчення морського дискурсу охоплює комплекс взаємопов'язаних аспектів, що відображають специфіку мовної взаємодії в багатонаціональному професійному середовищі судноплавства. Передусім важливим є аналіз мовної варіативності в умовах використання англійської мови як лінгва франка. Цей аспект передбачає вивчення фонетичних, лексичних і синтаксичних відмінностей, зумовлених впливом рідних мов учасників комунікації, а також їхнього впливу на зрозумілість і ефективність професійного спілкування.

Окремим аспектом є дослідження ролі соціальної та професійної ієрархії в організації морського дискурсу. Соціолінгвістичний аналіз дає змогу простежити, як посадовий статус, розподіл ролей і відповідальності відображаються в мовних стратегіях, виборі директивних чи кооперативних моделей мовлення та ступеня мовної ввічливості в різних комунікативних ситуаціях.

Важливе місце посідає аспект стандартизації мовлення, пов'язаний із функціонуванням уніфікованих комунікативних моделей у морській сфері. Соціолінгвістичне дослідження спрямоване на з'ясування співвідношення між нормативними мовними формами та реальною дискурсивною практикою моряків, а також на аналіз того, як стандартизовані формули адаптуються до конкретних соціальних і ситуаційних умов.

Суттєвим аспектом є вивчення впливу міжкультурної взаємодії на морський дискурс. Соціолінгвістичний підхід дозволяє дослідити, яким чином культурні норми, комунікативні традиції та мовні установки різних національних груп впливають на мовленнєву поведінку учасників морської комунікації та

формування спільних дискурсивних моделей.

До кола важливих аспектів належить також аналіз дискурсу в екстремальних і стресових умовах. У межах соціолінгвістичного вивчення увага зосереджується на змінах мовної поведінки в кризових ситуаціях, зокрема на компресії висловлювань, редукції граматичних структур і підвищенні функціональної навантаженості мовних одиниць.

Таким чином, соціолінгвістичне вивчення морського дискурсу передбачає комплексний аналіз мовних, соціальних і культурних чинників, що взаємодіють у професійному морському середовищі та визначають специфіку англійської комунікації на морі.

Висновки. У ході дослідження встановлено, що морський англійський дискурс є складним соціолінгвістичним феноменом, формування і функціонування якого зумовлені поєднанням мовних, соціальних і професійних чинників. Англійська мова в морській сфері виступає не лише засобом міжнародної комунікації, а й інструментом регулювання професійної взаємодії в багатомовному та багатокультурному середовищі судноплавства.

Аналіз автентичних текстів морського професійного дискурсу засвідчив, що ключовим соціолінгвістичним чинником є багатомовність екіпажів, у межах якої англійська мова використовується переважно як нерідна. Це зумовлює мовну варіативність, інтерференцію рідних мов і структурне спрощення висловлювань, що особливо виразно проявляється в усній радіотелефонній комунікації. Виявлено, що такі особливості можуть як ускладнювати взаєморозуміння, так і компенсуватися завдяки використанню стандартизованих мовних моделей.

Дослідження підтвердило вагому роль професійної ієрархії у формуванні морського дискурсу. Посадовий статус учасників комунікації безпосередньо впливає на вибір мовних стратегій, директивність висловлювань і ступінь мовної компресії. У цьому контексті стандартизовані формули морського спілкування виконують функцію не лише мовної уніфікації, а і соціального маркера професійних ролей.

Встановлено, що стандартизація мовлення, закріплена в Standard Marine Communication Phrases, є необхідним механізмом зниження комунікативних ризиків у морській сфері.

Водночас аналіз реальних прикладів мовлення свідчить про постійну взаємодію нормативної моделі з живою дискурсивною практикою, що проявляється у скороченні, трансформації та адаптації стандартних формул залежно від комунікативної ситуації.

Окрему увагу приділено впливу екстремальних і стресових умов на мовленнєву поведінку моряків. У кризових ситуаціях морський дискурс характеризується високим ступенем еліптичності, фрагментарності та прагматичної спрямованості, що підтверджує

функціональну зумовленість мовних змін у професійному спілкуванні.

Отже, морський англійський дискурс постає як динамічна система, у якій взаємодіють багатомовність, професійна ієрархія, стандартизація мовлення та ситуаційні чинники. Соціолінгвістичний підхід дозволяє комплексно осмислити ці процеси та окреслити перспективи подальших досліджень, зокрема в напрямках міжкультурної комунікації, дискурсу безпеки та мовної підготовки моряків у багатонаціональному професійному середовищі.

Література:

1. Приміна Н.М. Мовні та соціокультурні особливості англійського морського дискурсу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : «Філологія». 2018. Вип. 32. Ч. 2. С. 93–96.
2. Савватєєва В., Хроленко О. Дискурсивні особливості англійського морського комунікації. Молодий вчений. 2019. № 8 (72). С. 111–117. DOI: 10.32839/2304-5809/2019-8-72-26
3. Філюк Л.М. Способи утворення морської термінології англійської мови. Сучасні дослідження з іноземної філології. 2016. Вип. 14. С. 239–44.
4. Шерстюк О.І. Особливості впливу англійського морського сленгу на культуру та професійні взаємини моряків. *Nova filologia*. 2024. № 93. С. 209–214. DOI: 10.26661/2414-1135-2024-93-30
5. Primina N. Admiralty sailing directions as a genre of English maritime discourse. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2018. Вип. 11. С. 58–63. DOI: <https://doi.org/10.32837/2312-3192-2018-11-58-63>
6. Bocanegra-Valle A. The Language of Seafaring: Standardized Conventions and Discursive Features in Speech Communication. *Servicio de Publicaciones. Universidad de Murcia. IJES*. 2001. Vol. 11 (1). P. 35–53.
7. Kumar P. Communication Among Multinational and Multi-Cultural Crew on Board a Ship. *International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET)*. Volume 9. Issue 12. December 2018. P. 1189–1195.
8. Litikova H. Linguistic peculiarities of discourse in multilingual maritime crew. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35, т. 7. С. 82–88. DOI: 10.24919/2308-4863/35-7-14
9. Marine Accident Investigation Branch reports. URL: <https://www.gov.uk/maib-reports> (дата звернення: 15.01.2026).
10. Standard Marine Communication Phrases (SMCP). URL: <https://www.wcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/HumanElement/Documents/SMCP.pdf> (дата звернення: 15.01.2026).
11. Standard Marine Communication Phrases and VHF communication examples. URL: <https://www.marineinsight.com/maritime-law/standard-marine-communication-phrases-smcp/> (дата звернення: 15.01.2026).

References:

1. Primina, N.M. (2018). *Movni ta sotsiokulturni osoblyvosti anhlomovnoho morskoho dyskursu* [Linguistic and sociocultural features of English maritime discourse]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriya "Filolohiia"*, 32(2), 93–96. [in Ukrainian].
2. Savvatyeeva, V., & Khrolenko, O. (2019). *Dyskursyvni osoblyvosti anhlomovnoi morskoi komunikatsii* [Discursive features of English maritime communication]. *Molodyi vchenyi*, 8(72), 111–117. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-8-72-26>. [in Ukrainian].
3. Filiuk, L.M. (2016). *Sposoby utvorennia morskoi terminolohii anhliiskoi movy* [Ways of forming English maritime terminology]. *Suchasni doslidzhennia z inozemnoi filolohii*, 14, 239–244. [in Ukrainian].
4. Sherstiuk, O.I. (2024). *Osoblyvosti vplyvu anhliiskoho morskoho slenhu na kulturu ta profesiini vzaiemyny moriakiv* [The influence of English maritime slang on culture and professional relations of seafarers]. *Nova filologia*, 93, 209–214. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2024-93-30>. [in Ukrainian].
5. Primina, N. (2018). Admiralty sailing directions as a genre of English maritime discourse. *Odeskyi lnhvistychnyi visnyk*, 11, 58–63. <https://doi.org/10.32837/2312-3192-2018-11-58-63>. [in Ukrainian].
6. Bocanegra-Valle, A. (2001). The language of seafaring: Standardized conventions and discursive features in speech communication. *International Journal of English Studies*, 11(1), 35–53.
7. Kumar, P. (2018). Communication among multinational and multi-cultural crew on board a ship. *International Journal of Civil Engineering and Technology*, 9(12), 1189–1195.

8. Litikova, H. (2021). Linguistic peculiarities of discourse in multilingual maritime crew. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 35(7), 82–88. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-7-14>
9. Marine Accident Investigation Branch. (n.d.). MAIB reports. Retrieved from: <https://www.gov.uk/maib-reports>
10. International Maritime Organization. (n.d.). Standard Marine Communication Phrases (SMCP). Retrieved from: <https://wwwcdn.imo.org/localresources/en/OurWork/HumanElement/Documents/SMCP.pdf>
11. Marine Insight. (n.d.). Standard Marine Communication Phrases and VHF communication examples. Retrieved from: <https://www.marineinsight.com/maritime-law/standard-marine-communication-phrases-smcp/>

Дата першого надходження статті до видання: 13.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 06.04.2026